

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 28 stycznia 2019 r.

Pozycja 11

POSTANOWIENIE z dnia 7 czerwca 2017 r. Sygn. akt Ts 158/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Leon Kieres,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej J., A. i A.P. w sprawie zgodności:

art. 306 § 1a pkt 1 w zw. z art. 330 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 22 lipca 2016 r. (data wniesienia) J., A. i A.P. (skarżący) kwestionują zgodność art. 306 § 1a pkt 1 w zw. z art. 330 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1989 r., poz. 555, ze zm.; dalej: k.p.k.), w zakresie, w jakim wyłącza prawo strony do wniesienia do sądu zażalenia na powtórne postanowienie o umorzeniu śledztwa oraz statuuje pokrzywdzonemu wyłącznie prawo do złożenia subsydiarnego aktu oskarżenia, z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 78 Konstytucji.

Postanowieniem z 14 listopada 2011 r. Prokuratura Okręgowa w G. Wydział Śledczy (sprawa [...]) wszczęła śledztwo w sprawie spowodowania wypadku w ruchu lotniczym, na skutek którego śmierć poniosły 4 osoby, tj. o czyn zabroniony opisany w art. 177 par. 2 k.k. Skarżący uzyskali status pokrzywdzonych, ponieważ byli następcami prawnymi dwóch osób, które poniosły śmierć w wypadku lotniczym. Postanowieniem z 31 grudnia 2014 r. (sprawa [...]) śledztwo zostało umorzone na skutek śmierci sprawcy wypadku, tj. na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. Po rozpoznaniu wniesionego zażalenia Sąd Rejonowy w T. Wydział Karny postanowieniem z 14 maja 2015 r. (sprawa [...]) uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do dalszego prowadzenia. Prokuratura Okręgowa w G. postanowieniem z 30 grudnia 2015 r. (sprawa [...]) umorzyła śledztwo, opierając swoje rozstrzygnięcie na uzupełnionym materiale dowodowym, w tym opinii biegłego z zakresu lotnictwa. 13 stycznia 2016 r. skarżący wnieśli kolejne zażalenie, domagając się sądowej kontroli czynności podjętych przez prokuraturę, zwłaszcza w kontekście zrealizowanych wytycznych, danych temu organowi przez orzekający w sprawie sąd. W ich ocenie opinia wydanego przez biegłego z zakresu lot-

nictwa była niepełna, a ponadto prokuratura przesądziła o sprawstwie nieżyjącej osoby (ojca skarżących) pomimo tego, że nie zezwalał na to zebrany materiał dowodowy. Zarządzeniem z 28 stycznia 2016 r. (sprawa [...]) Prokurator Okręgowy w G. odmówił przyjęcia zażalenia do rozpoznania, ze względu na jego niedopuszczalność z mocy ustawy. Zażalenie wniesione do Sądu Rejonowego w T. zostało oddalone przez ten sąd postanowieniem z 15 kwietnia 2016 r. (sprawa [...]). W uzasadnieniu rozstrzygnięcia sąd wskazał, że po ponownym umorzeniu postępowania nie przysługuje już zażalenie na to rozstrzygnięcie, tylko skarga etapowa w postaci subsydiarnego aktu oskarżenia. Powyższe rozstrzygnięcie zostało doręczone pełnomocnikowi skarżącego 9 maja 2016 r.

Z wydaniem wskazanych rozstrzygnięć skarżący wiązą naruszenie prawa do zaskarżenia decyzji wydanej w I instancji, jak też prawa do rozpoznania sprawy przez sąd (art. 45 Konstytucji). Naruszenie prawa do zaskarżenia orzeczenia wydanego w I instancji skarżący uzasadniają przez wskazanie na okoliczność, że wyłączenie możliwości wniesienia środka zaskarżenia w przedmiotowym układzie procesowym nie wynika bezpośrednio z brzmienia zaskarżonego art. 306 § 1 k.p.k. tylko z dokonanej przez sąd i doktrynę interpretacji tego przepisu z uwzględnieniem kontekstu normatywnego, w którym on funkcjonuje, tj. art. 330 § 2 k.p.k. Okoliczność, że niemożność wniesienia zażalenia jest wynikiem wykładni systemowej i funkcjonalnej, a nie literalnej uniemożliwia bowiem przyjęcie, iż spełniony został warunek, o którym mowa w art. 78 ust. 1 Konstytucji, a który wprowadza mechanizm ustawowego określenia wyjątków.

Skarżący podważają ponadto tezę, jakoby subsydiarny akt oskarżenia stanowił dalej idący środek ochrony praw pokrzywdzonego niż zażalenie. W ich sytuacji, nie chodzi bowiem o wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia, ale o weryfikację rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie, w którym uznano ich ojca jako sprawcę przestępstwa. Zdaniem skarżących postępowanie przygotowawcze, a precyzyjniej zażalenie wniesione od rozstrzygnięcia umarzającego postępowanie w sprawie, może zmierzać do podobnych co akt oskarżenia celów, ale też może być nakierowane na ochronę innych interesów pokrzywdzonego (art. z art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k.). Zdaniem skarżących eliminacja prawa do zaskarżenia orzeczenia wydanego w I instancji i przyznanie jedynie możliwości wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia narusza prawo do rozpatrzenia ich sprawy przez sąd, jak też prawo do zaskarżenia decyzji wydanych w I instancji.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji korzystanie ze skargi konstytucyjnej, jako środka ochrony wolności i praw, odbywa się „na zasadach określonych w ustawie”. W myśl art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074) zasady te *de lege lata* precyzuje ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072, dalej: ustawa o TK). Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy o TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymaganiom, a także czy nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 61 ust. 4 ustawy o TK.

Skarga konstytucyjna jest środkiem ochrony indywidualnych praw i wolności o charakterze podmiotowym. W przedmiotowej sprawie skarżący z odmową ponownego rozpoznania zażalenia na postanowienie umarzające postępowanie w sprawie wiąże naruszenie prawa do sądu, jak też prawa do kontroli rozstrzygnięcia wydanego w I instancji. Skarżący naruszenie prawa do kontroli orzeczeń wydanych w I instancji upatrują nie tyle w odmowie ponownego rozpoznania zasadności wydanego przez prokuratora rozstrzygnięcia, ile w oko-

liczności, że niemożność ponownego wniesienia środka zaskarżenia wynika nie z literalnego brzmienia ustawy, ale z dokonanej przez orzekające sądy i doktrynę interpretacji przepisów. Tak sformułowany zarzut uznać należy za oczywiście bezzasadny.

Nie budzi już aktualnie wątpliwości, że źródłem normy prawnej regulującej daną sytuację faktyczną (w tym przypadku możliwość wniesienia zażalenia od decyzji prokuratora wydanej w I instancji) może być więcej niż jeden przepis. W takim przypadku treść normy ustala się uwzględniając brzmienie wielu przepisów przy zastosowaniu zarówno reguł wykładni językowej, jak i systemowej i funkcjonalnej. Okoliczność odczytania treści normy przy użyciu wykładni innej niż językowa nie uzasadnia jeszcze twierdzenia, że opisany przez nią wyjątek od zasady nie został określony w ustawie. Istotne jest, aby przepisy stanowiące podstawę skonstruowania stosowanej normy prawnej zostały zawarte w akcie prawnym rangi ustawy.

Skarżący nie wykazali ponadto, że w ich sprawie doszło do naruszenia prawa do sądu, u którego podstaw znajduje się brzmienie zaskarżonej regulacji. Zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego prawo do sądu obejmuje: 1) prawo dostępu do sądu, tj. prawo do uruchomienia procedury przed sądem – organem o określonej charakterystyce (niezależnym, bezstronnym i niezawisłym), 2) prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności oraz 3) prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd (SK 19/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 36). Jak wskazuje się w orzecznictwie urzeczywistnienie konstytucyjnych gwarancji prawa do sądu będzie obejmowało wszelkie sytuacje – bez względu na szczegółowe regulacje proceduralne – w których pojawia się konieczność rozstrzygnięcia o prawach danego podmiotu (w relacji do innych równorzędnych podmiotów lub w relacji do władzy publicznej), a jednocześnie natura danych stosunków prawnych wyklucza arbitralność rozstrzygnięcia o sytuacji prawnej podmiotu przez drugą stronę tego stosunku, z tych właśnie powodów wykluczone są w zasadzie z drogi sądowej spory na tle podległości służbowej (K 21/99, OTK ZU nr 4/2000, s. 555).

Skarżącym odmówiono ponownego rozpoznania zażalenia na postanowienie prokuratora umarzające postępowanie w sprawie, w której występowali jako oskarżyciele posiłkowi. Z brzmienia skargi konstytucyjnej, jak i z wniesionych zażaleń wynika, że skarżący nie dążą do rozpoznania sprawy karnej przez niezawisły sąd, jako że ich zdaniem zebrany w sprawie materiał dowodowy nie daje podstaw do przyjęcia, kto był sprawcą przestępstwa. Ich celem jest sądowa weryfikacja prawidłowości działań prokuratury, a konkretnie zasadności tez zawartych w uzasadnieniu rozstrzygnięcia głoszących, że pokrzywdzony, w prawa którego wstąpili jako jego zstępni, był sprawcą przestępstwa. Tak określona „sprawa” nie mieści się w zakresie konstytucyjnego prawa do sądu. Podkreślić bowiem należy, że wbrew literalnemu brzmieniu rozstrzygnięcia, nie przesądzało ono o sprawstwie popełnionego czynu zabronionego. Podstawą umorzenia jest okoliczność, że jedyna osoba, która mogła być w tym stanie faktycznym brana pod uwagę jako sprawca czynu zabronionego, nie żyje. Odpada zatem *ratio legis* potrzeby dalszego prowadzenia postępowania przygotowawczego (rozpoznania sprawy), które nie tylko nie może już doprowadzić do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej, ale i nie może niejednokrotnie doprowadzić do stwierdzenia sprawstwa popełnionego czynu zabronionego, w sytuacji braku możliwości wysłuchania osoby faktycznie podejrzanej. W tym kontekście oczywiście można zastanawiać się nad dopuszczalnością katerycznego stwierdzenia zawartego w uzasadnieniu wydanych w sprawie rozstrzygnięć, że ojciec pokrzywdzonych był sprawcą popełnionego czynu zabronionego.

Trybunał Konstytucyjny zwraca uwagę, że podstawą umorzenia był art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k., co oznacza, że nawet gdyby skarżący wnieśli subsydiarny akt oskarżenia sprawa nie zostałaby merytorycznie rozpoznana ze względu na brzmienie wskazanego powyżej przepisu. Nie jest wykluczone, że można by się zastanowić nad dopuszczalnością domagania się rozpo-

znania sprawy karnej przez sąd, pomimo śmierci osoby faktycznie podejrzanej jako sprawca przestępstwa, dążąc do ostatecznego ustalenia sprawstwa czynu zabronionego (niekoniecznie ukarania sprawcy). Wtedy jednak naruszenie prawa do sądu należałoby upatrywać nie w brzmieniu zaskarżonych regulacji, ale co najwyżej w brzmieniu art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k., który uniemożliwia prowadzenie dalszego postępowania karnego i oczyszczenie osoby faktycznie podejrzanej o popełnienie czynu zabronionego z ciężących na niej podejrzeń. Podkreślić jednak należy, że w takim przypadku wyrok sądowy mógłby co najwyżej wykluczyć sprawstwo konkretnej osoby; stwierdzenie, że faktycznie podejrzany jest sprawcą byłoby niemożliwe ze względu na doprowadzenie do naruszenia w takim przypadku podstawowych zasad procesowych (prawa do obrony).

Na marginesie wskazać należy, że art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k. nie określa osobnego, równorzędnego, celu postępowania karnego, tylko podkreśla znaczenie osoby pokrzywdzonego w procesie karnym. Skarżący zaś, wnosząc zażalenie na postanowienie umarzające postępowanie w sprawie, występowali *de facto* nie jako pokrzywdzeni popełnionym przestępstwem (czy jako oskarżyciele posiłkowi), ale jako przedstawiciele osoby określonej w postanowieniu umarzającym postępowanie w sprawie jako sprawca przestępstwa.

W związku z powyższym Trybunał Konstytucyjny odmówił nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 ustawy o TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty doręczenia tego postanowienia.